

Азізова К.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи,

викладач кафедри фінансів,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

РОЗВИТОК ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Одним з найбільш ефективних шляхів вдосконалення економічних процесів держави є поширення безготівкових розрахунків, у тому числі із застосуванням спеціальних платіжних засобів, які виступають інструментами проведення різного роду трансакцій в розрізі існуючих платіжних систем, що функціонують на території країни та поза її межами. При цьому оперативність та відносна безпека руху грошових потоків у розрізі платіжної системи забезпечують наближення різного роду послуг до споживачів, при цьому, враховуючи правові, соціально-політичні, економічні організаційні основи якісного розвитку фінансової інфраструктури.

Платіжна система, в її широкому розумінні, – це сукупність визначених законом платіжних інструментів, норм, правил, а також механізмів та процедур їх застосування всіма суб'єктами грошового обороту. Учасниками платіжної системи є всі види підприємств, державні структури, громадські організації, населення, комерційні та центральний банки [3, с. 188]. Тому створення високоефективної, дійової та надійної платіжної системи є одним із ключових економічних завдань держави.

Особливе місце в платіжних системах посідають банки. Вони не тільки беруть участь у них як звичайні платники та одержувачі платежів, а й як посередники в платежах, покликані якнайшвидше, в режимі реального часу

доставити грошові кошти від платника до одержувача.

Принципи організації платіжної системи є економічність, швидкість, зручність, безпека та надійність [7].

Ринок банківських послуг протягом останнього часу набуває розвитку під значним впливом нових розвинутих технологій. Одним з найперспективніших напрямків діяльності українських банків є платіжні технології із застосуванням карткових платіжних засобів. Крім того, подальше розширення мають операції з використанням платіжних карток.

Прийнято вважати, що ринок платіжних карток в нашій державі почав формуватися у 1996 році, саме тоді, коли українськими банками було випущено перші картки міжнародних платіжних систем MasterCard International та Visa International. Основними економічними засадами, за якими відбулося запровадження карток в Україні були:

- скорочення витрат на підтримку готівкового грошового обігу;
- приєднання України до, на той час, вже відомого механізму електронних платежів;
- застосування безготівкових засобів платежу [2, с. 158].

Поряд з такими подіями найбільші українські банки почали емісію локальних платіжних карток внутрішньобанківських (однoемітентних) платіжних систем.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» «платіжна картка – це спеціальний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів із своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором» [1].

Важливим питанням для потенційних користувачів платіжних карток є проінформованість стосовно різних видів карткових платіжних інструментів,

що пропонуються банківською системою країни. Адже інформація щодо різних видів банківських послуг, що можуть забезпечувати платіжні картки, дає клієнтам банку обрати найбільш підходящий продукт, який би задовольнив їхні потреби, виходячи з рівня доходу і обраного стилю життя.

За станом на 1 січня 2015 року 80 % банків від загальної кількості є членами вітчизняних внутрішньодержавних і міжнародних карткових платіжних систем і здійснюють емісію та еквайрінг платіжних карток. Загальний обсяг грошових ресурсів, які отримані за платіжними картками, на 01.01.2015 р. складав 45346 тис. грн., з них кількість платіжних карток, по яких була здійснена хоч би одна операція протягом року, в абсолютному значенні збільшилася на 2586 тис. шт., або на 6 % (із 38576 тис. шт. до 41162 тис. шт.) [6].

Що стосується кількості карток, що були емітовані банками України, у даному випадку теж можна спостерігати тенденцію збільшення – на 75 % (з 29104 тис. шт. до 38576 тис. шт.). Цей процес відбувається незалежно від економічної кризи, у зв'язку з якою використання кредитної карти стало задоволенням не з дешевих, що свідчить про надзвичайну актуальність і поширеність використання платіжних карток [5].

Сума операцій із платіжними картками прямо пропорційно залежить від кількості проведених операцій. Так, за 2006-2012 роки спостерігалось збільшення загальної кількості операцій, а також збільшення обсягів безготівкових і наявних готівкових розрахунків. У 2009 році відбулися нехарактерні зміни динаміки кількості операцій: загальна кількість операцій скоротилася на 44 млн. шт., але дані щодо кількості безготівкових розрахунків збільшилися на 10 млн. шт. і склала 77 млн. шт. (13%), при цьому кількість операцій зі зняття готівки скоротилася на 54 млн. шт. і дорівнювала 513 млн. шт., або 87% від загальної кількості операцій [4]. Частка безготівкових платежів з використанням платіжних карток у 2015 році склала 31,2% від загального обсягу операцій за платіжними картками та 65,5% від загальної кількості операцій, збільшившись на 6,2% і 9,6% відповідно [6].

Таким чином, держателі платіжних карток, емітованих українськими

банками використовувались в основному для отримання готівки. Насамперед, це пов'язано з тим, що платіжні картки не виконують у повному обсязі покладені на них функції, іншими словами, вони не є засобом, з допомогою якого клієнт може оплачувати необхідні товари та послуги. Це пояснюється тим, що картковий ринок у кількісному значенні виріс на хвилі зарплатних проектів. Такий характер він має і зараз, оскільки переважно більша кількість держателів карток використовує їх близько двох разів на місяць – для того, щоб отримати аванс та заробітну плату. Отже, однією з головних проблем подальшого розвитку системи карткових платіжних інструментів в межах нашої держави є недостатня проінформованість населення про різні види платіжних карток, особливості їх застосування, характеристики і сфери, де вони можуть використовуватися. Саме пропозицією розвитку можна вважати створення у кожному банку такого відділу, що міг би здійснювати свою діяльність, пов'язану з інформуванням потенційних клієнтів, в тому числі фізичних осіб, про існуючі та нові можливості банківських карткових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» №2346-III від 05.04.2001 р., із змінами, внесеними 27.03.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
2. Вишивана Б. Н. Класифікація карткових платіжних інструментів / Б. Н. Вишивана // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 158-164.
3. Мілай А. О. Кредитно-розрахункові операції: навч. посіб. / А. О. Мілай. – К.: МАУП, 2004. – 204 с.
4. Діяльність платіжних систем на ринку України в 2015 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnbu/2015_3/2013_03_10.pdf.
5. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219.

6. Огляд ринку пластикових карток. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/plastikovye_karty/obzor_kart.

7. Платіжна система: сутність, принципи організації, класифікація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business09.com.ua/?p=33>.